

75 JAAR vrijheid

Door hun familie of beroep hebben deze vrouwen een bijzondere band met de Tweede Wereldoorlog. Wat hebben ze meegekregen van hun (groot)ouders en hoe geven zij vrijheid door? "Je kunt niet vrij zijn, als je een ander zijn vrijheid niet gunt."

'Ik had mezelf het onmogelijke doel gesteld mijn grootouders gelukkig te maken, omdat ze al zo veel hadden meegemaakt'

NAAM Natascha van Weezel (33)
RELATIE single
BAAN Filmmaker en schrijfster, onlangs verscheen haar boek *Nooit meer Fanta*, over het laatste jaar van haar vader, journalist Max van Weezel.
LINK MET WO2 Als kleinkind van Holocaust-overlevenden schreef ze een boek en maakte ze een documentaire over de derde generatie. Ook geeft ze 'vrijheidscolleges' op scholen.

"Alle 4 mijn grootouders hebben de Holocaust overleefd. Het viel me al jong op dat andere kinderen zulke grote families hadden en ik niet, en ik werd me daardoor toen al bewust van wat er met mijn familie was gebeurd in de oorlog. Mijn oma Carry sprak veel over haar onderduikperiode, met wie het maar wilde. Ik stond ervoor open en was zeer geïnteresseerd in alles wat met de Tweede Wereldoorlog te maken had. Ik ging ook met mijn ouders mee naar Holocaust-herdenkingen en stond daar vaak als enige kind tussen huilende volwassenen. Van jongs af aan leerde ik dat de wereld geen veilige plek is. Mijn moeder was overbezorgd en daardoor groeide ik op als een angstig kind. Ook had ik mezelf het onmogelijke doel gesteld om mijn grootouders gelukkig te maken, omdat ze al zo veel hadden meegemaakt.

Toen ik 16 was, gaf ik me op voor een reis naar Auschwitz. Mijn ouders vonden me daar veel te jong voor, maar ik overtuigde ze uiteindelijk door te zeggen dat ik de schimmen wilde ontmoeten, waarvan ik voelde dat ze in onze familie zaten. Ik wilde met eigen ogen kunnen zien wat zich daar had afgespeeld."

EIGEN IDENTITEIT

"Na die reis was mijn interesse voor het onderwerp verder aangewakkerd. Ik kwam met nog meer vragen terug over wat er met onze familie is gebeurd in de oorlog, het maakte deel uit van de zoektocht naar mijn eigen identiteit. Tijdens mijn studietijd aan de filmacademie heb ik een documentaire

'IK VIND HET HEEL PIJNLIJK ALS MENSEN NEGATIEF OVER VLUCHTELINGEN PRATEN EN MAAK ME HARD VOOR HUN OPVANG'

en een boek gemaakt over hoe de oorlog ook de derde generatie nog beïnvloedt. Ik kwam erachter dat leeftijdsgenoten, net als ik, tijdens hun jeugd gevoelens van onveiligheid en angst hebben ervaren. Er zijn ook positieve gevolgen. Zo heb ik een extreem goede band met mijn ouders en grootouders.

Ik ben nog steeds gefascineerd door de oorlog, maar houd me tegenwoordig ook bezig met andere onderwerpen. Ik blijf het wel belangrijk vinden om over de oorlog te blijven praten, zeker nu die eerste generatie steeds meer wegvalt. Daarom geef ik 'vrijheidscolleges' op middelbare scholen, waarin ik de verhalen van mijn grootouders vertel. Om de jongeren aan te spreken, probeer ik de link naar het heden te leggen. Ik leg ze uit dat we waakzaam moeten blijven voor groepen die worden buitengesloten in onze samenleving. Ook leer ik ze hun mond open te trekken als ze onrecht zien.

Bij beelden van een stoet vluchtelingen denk ik aan mijn grootouders. Waren zij destijds niet in Zwitserland opgevangen, dan was ik er nu niet geweest. Ik vind het heel pijnlijk wanneer mensen negatief over vluchtelingen praten en maak me hard voor hun opvang en de open dialoog. Je kunt niet vrij zijn, als je een ander zijn vrijheid niet gunt." →

‘Tijdens een herbegrafenis pakte een 86-jarige vrouw mijn hand en zei: ‘Bedankt lieverd, voor mijn broertje’”

NAAM Els Schiltmans-Burema (44)
RELATIE getrouwd
BAAN Senior identificatiespecialist bij de Bergings- en Identificatiedienst van de Koninklijke Landmacht.
LINK MET W02 Ze identificeert onbekende doden uit de Tweede Wereldoorlog.

“Ik heb altijd een fascinatie voor de dood gehad. Die heeft iets mysterieus. Als meisje verzamelde ik al botjes van dode dieren onder mijn bed. Dus toen ik in 2009 aangenomen werd bij de Bergings- en Identificatiedienst van de Koninklijke Luchtmacht, ging er een langgekoesterde wens in vervulling. Samen met 3 collega’s identificeer ik lichamen van onbekende Nederlanders. Er zijn, zelfs zo lang na de oorlog, nog steeds menselijke resten waar we geen naam bij hebben.

We zijn nu bijvoorbeeld al een tijdlang bezig de 103 onbekende slachtoffers op het Nationaal Ereveld Loenen te identificeren. Degenen die daar begraven liggen, waren vaak dwangarbeiders die tijdens de oorlog in Duitsland zijn omgekomen en daar zijn begraven. Pas 10, 20 jaar na de oorlog werden hun lichamen naar Nederland gestuurd. Er was wel een beetje informatie beschikbaar, maar er hoefde maar een spelfout te zijn gemaakt of het werd lastig om uit te vinden wie de begraven persoon precies geweest was. Een Nederlandse Smit is makkelijk te verduitsen tot Schmit

of Schmidt. En als er dan niemand een meneer Schmidt als vermist opgegeven had, verdween hij al snel in de kaartenbak met onbekende Nederlandse slachtoffers. Een groot deel van het werk bestaat dus uit puzzelen en het geeft veel voldoening als je de stukjes op de juiste plaats weet te krijgen. Voor nabestaanden is het vaak een bevrijding om te weten waar hun familielid of geliefde gebleven is. Zodra iemand geïdentificeerd is, wordt hij opnieuw begraven en krijgt hij een nieuwe steen. Dat is voor de nabestaanden altijd een emotioneel moment. Zo stond ik ooit naast een 86-jarige vrouw die mijn hand pakte en zei: ‘Bedankt lieverd, voor mijn broertje.’ Daar doe ik het voor. Wij geven zo’n vrouw na al die tijd rust en vrijheid. Zij is van de generatie van mijn grootouders,

‘VOOR VEEL NABESTAANDEN IS HET EEN BEVRIJDING OM TE WETEN WAAR HUN FAMILIELID OF GELIEFDE GEBLEVEN IS’

dat is nog helemaal niet zo ver terug. Zo was er ook de zoon van een Poolse vlieger. Zijn vader had hem als baby’tje nog vastgehouden, maar is nooit meer teruggekomen van een vlucht. 73 jaar later werd zijn lichaam in het IJsselmeer gevonden. Toen we hem begroeven, zei die zoon: ‘Vandaag eindigt voor mij de Tweede Wereldoorlog.’ Het geeft mensen rust als ze weten waar hun dierbare is gebleven. Ik ben er trots op dat we daar met ons werk aan kunnen bijdragen.”

GRIMMIG

“Ik ben nu 25 jaar beroepsmilitair. Ik was 19 en net een halfjaar in dienst toen ik werd uitgezonden naar Bosnië. Het was een paar maanden na de val van Srebrenica en ik werkte als chauffeur van een bataljonscommandant. Ik herinner me een dag waarop de sfeer grimmig was. Er waren veel mensen op straat en er werd met een stalen pijp op de auto geslagen. Mijn baas pakte mijn wapen, dat naast me lag, laadde het door en legde het op mijn schoot. Hij zei: ‘Als ik zo meteen zeg ‘schieten’, dan schiet je.’ Ik heb het niet hoeven gebruiken, maar dat moment was wel confronterend: ik hoop dat ik mijn wapen niet op een ander mens hoeft te richten, terwijl ik daar wel voor opgeleid ben en in theorie weet wat er kan gebeuren. Terug in Nederland moest ik erg wennen. Ik liep niet meer over gras, want in Bosnië kunnen daar mijnen liggen. Er lag een groenstrook voor mijn deur en daar liep ik omheen. Toen ik mezelf daarop betrapte, besepte ik pas dat ik weer in Nederland was. Ik ben me nog lang blijven verbazen over dingen waar mensen zich hier druk over maken, terwijl mensen op nog geen 3 uur vliegen geen enkele vrijheid hebben.” →

‘Mijn oma was pas 25 jaar, runde een apotheek, had 3 kleine kinderen en toch koos ze ervoor om verzetswerk te doen’

NAAM Jobien Berkouwer (52)
RELATIE getrouwd, 1 zoon (14)
BAAN Voormalig hoofdinspecteur van politie, sinds 9 jaar zelfstandig ondernemer.
LINK MET W02 Haar grootouders waren actief in het verzet, haar oma schreef een boek over die tijd.

“Mijn oma, naar wie ik ben vernoemd, heeft in 1987 een boek geschreven: *Lieve Eberhard, in antwoord op je vragen*. In het boek geeft ze antwoord op de vragen die haar zoon Eberhard van der Laan, de latere burgemeester van Amsterdam, haar stelde. Er zijn maar weinig boeken over die periode door vrouwen geschreven, het gaat altijd over mannen die in het verzet hebben gezeten. Tegenwoordig spelen vrouwen steeds vaker een belangrijke rol in de samenleving, dat was destijds wel anders. Mijn opa was huisarts, samen waren mijn opa en oma actief in het verzet en hadden ze

continu onderduikers in huis. Mijn opa was voor niets of niemand bang, maar mijn oma wel en dat maakt haar extra moedig in mijn ogen. Ze was pas 25 jaar, runde een apotheek vanuit huis, had 3 kleine kinderen en toch koos ze ervoor om verzetswerk te doen. Ook in haar latere leven was ze een vooruitstrevende vrouw, 1 van haar zoons was homoseksueel en dat was voor haar heel gewoon. Ik ben opgevoed met het idee dat je mag zijn wie je bent. Pas later ontdekte ik dat niet iedereen er zo over denkt en dat zeker in andere landen die vrijheid onder druk staat.”

ZORGEN VOOR ANDEREN

“Door de verhalen van mijn oma betekent vrijheid voor mij in de eerste plaats veiligheid. Aan mijn oma zag ik hoe groot de gevolgen van onvrijheid kunnen zijn: haar leven stond continu onder spanning. Pas als je veilig bent, kun je aan andere levensbehoeften, zoals zelfontplooiing, denken. Een bijdrage leveren aan de samenleving en die veiliger maken en houden, is voor mij een belangrijke reden geweest om bij de politie te gaan. Dankzij mijn oma weet ik dat je veel meer kunt dan je denkt, ook als je in eerste instantie bang voor iets bent. Moedig zijn en niet verlamd raken door angst, dat heb ik van haar geleerd. Net als je snel

‘MIJN OPA WAS VOOR NIETS OF NIEMAND BANG, MAAR MIJN OMA WEL EN DAT MAAKT HAAR IN MIJN OGEN EXTRA MOEDIG’

aanpassen en flexibel zijn, vaardigheden die onmisbaar waren in mijn politiewerk. Mijn (groot)ouders hebben ons tijdens de opvoeding een groot verantwoordelijkheidsgevoel meegegeven voor de mensen die het minder goed hebben. Dat had mijn opa al als huisarts: hij hielp iedereen, ook als ze het niet konden betalen. En mijn oom Eberhard zei als burgemeester niet voor niets tegen de Amsterdammers: ‘Zorg goed voor de stad en

voor elkaar.’ Dat voor elkaar zorgen paste ik ook toe in mijn werk bij de politie, toen ik nog de straat op ging. Ook nu, júíst nu, tijdens de coronacrisis, gaat het erom dat je niet alleen voor jezelf zorgt, maar dat je ook naar de mensen om je heen kijkt. Zo probeer ik extra te letten op vriendinnen die single zijn. Dat kan al door ze een berichtje te sturen. Als je de mogelijkheid hebt, doe dan wat je kunt voor anderen.”

‘Mijn vader heeft zijn hele leven gevochten tegen het gevoel dat hij er eigenlijk niet mocht zijn’

NAAM Rachel Schepers (50)
RELATIE getrouwd, 1 dochter (21) en 2 zonen (19 en 17)
BAAN Groepsbegeleider van mensen met een licht verstandelijke beperking.
LINK MET W02 Rachels vader Huub Schepers werd verwekt door een zwarte Amerikaanse bevrijder.

“Mijn oma was getrouwd met een NSB’er, die in Duitsland gevangenzat. Tijdens de bevrijding van Limburg heeft zij kort iets met een zwarte Amerikaanse soldaat gehad. Toen ze merkte dat ze zwanger was, was hij alweer verder getrokken. Haar →

man kon strafvermindering krijgen als hij Huub, mijn vader, als zijn eigen kind zou erkennen. Dat heeft hij gedaan, maar zodra hij thuis was, eiste hij dat 'die bastaard' zou verdwijnen.

Mijn vader is opgegroeid in een katholiek jongensinternaat, waar hij is vernederd en misbruikt. Door die getraumatiseerde jeugd was hij erg op zichzelf. We woonden in een klein dorp, maar als mensen hem gedag zeiden, zei hij vaak niets terug. Hij wist niet goed hoe hij met welke aandacht dan ook moest omgaan. Zorgen voor anderen kon hij wel goed. Hij werkte als psychiatisch

verpleegkundige in Maastricht. Een dorpsgenote die hem daar was tegengekomen, vertelde verbaasd dat ze een heel andere Huub had gezien. Thuis was hij op zijn best als wij ergens mee zaten. Hij kon zorgen, maar op andere momenten kon hij ook een norse man zijn, die de sfeer bepaalde. Dat heeft mij beïnvloed. Ik leerde dat je er mag zijn als je voor een ander zorgt. Dat is ook een valkuil. Net als mijn vader vind ik het moeilijk om mijn grenzen aan te geven. Het welzijn van anderen staat altijd voorop, zelfs als dat ten koste gaat van mezelf."

VERGETEN GESCHIEDENIS

"Ondanks zijn moeilijke jeugd, heeft mijn vader ons belangrijke levenslessen geleerd. Dat iedereen er mag zijn, ongeacht wat hij of zij doet of hoe iemand eruitziet. Dat geef ik weer door aan mijn eigen kinderen. Vrijheid betekent dat je jezelf kunt zijn. Dat idee heeft hij nooit gehad. Hij heeft zijn hele leven gevochten tegen het gevoel dat hij er eigenlijk niet mocht zijn. Hij is zijn verhaal pas gaan vertellen toen er jaren later een boek verscheen over een zwarte compagnie van het Amerikaanse leger die in Limburg geweest was. Daar moet zijn vader ook bij gezeten hebben. Bij die boekpresentatie heeft hij tegen de schrijfster, Mieke Kirkels, gezegd: 'Het wordt tijd dat ik ook mijn verhaal ga vertellen.' Daaruit is haar tweede boek voortgekomen: *Kinderen van zwarte bevrijders, een verzwegen geschiedenis*, mét het verhaal van mijn vader. Nog steeds is er weinig bekend over die zwarte soldaten uit

'IN DEZE TIJD
VAN CORONA
STAAN WE WEER
EVEN STIL BIJ
HOE BELANGRIJK
ÓNZE VRIJHEID IS'

het Amerikaanse leger. Om hen postuum een gezicht te geven, is de website blackliberators.nl in het leven geroepen. Ik heb bij mijn vader gezien wat het met een mens kan doen als je je niet vrij voelt. Daarom hoop ik dat deze tijd van corona, hoe verschrikkelijk ook, ons iets goeds kan brengen. We staan weer even stil bij hoe belangrijk ónze vrijheid is. Dit is een tijd van bezinning waarin we noodgedwongen gaan nadenken over wat echt belangrijk is." ■

